

Túróczy Imre

A nonprofit szervezetek gazdálkodása

**Egy lehetőség a gazdaság fejlesztésére, a társadalmi
felelősségvállalás erkölcsi kötelezettségének
teljesítésére**

Business Management of Non-Profit Organizations

**Opportunity to Improve the Economy and Meet the Moral
Obligation of Social Responsibility**

ÖSSZEFOGLALÁS

A társadalmi felelősségvállalás egyik módja az állami feladatként megjelenő szociális, egészségügyi, oktatási tevékenység magánszemélyek és gazdasági szereplők által történő részbeni átvállalása. Nyugat-Európában a civil szervezetek tevékenységének nagy hagyományai vannak, amelyek Magyarországon is egyre nagyobb mértékben tért hódítanak. A nonprofit szektorba áramló pénzeszközök összege és a tevékenységet folytató személyek száma dinamikusan növekszik. A közhasznú-

sági státus elnyerésének és megőrzésének szigorú feltételei vannak, és kedvezményekkel párosul. Magyarországon a kormányzati politika és az ezt közvetítő támogatási rendszer, valamint a társadalom szereplőinek kohéziója révén a nonprofit szektor teljesítménye örvendetes módon növekszik.

SUMMARY

One way of making a social commitment is to assume, part or whole of, the government's social, health-care and educa-

tional duties by private citizens and other actors of the economy. Civilian organizations in Western Europe have a long tradition in activities that are spreading in Hungary, too. The funds channelled into the non-profit sector and the number of people participating in activities are rapidly increasing. Being granted and maintaining public service status is subject to tight requirements and earns benefits. In Hungary the non-profit sector's performance shows a welcome improvement due to policy-based support from the government and cohesion between the participants of society.

BEVEZETÉS

Az elmúlt évtizedek változásai újszerű társadalmi szerkezetet alakítottak ki, amelyben több feszültség keletkezik, és megoldandó feladat hárul a koordinációt végző államra. Kedvező jelenség a megélhető életkor emelkedése, ami az egészségügyi és az időskori ellátás igényét növeli, a társadalmi nivellálódás eredményeként szélsőséges eltérések mutatkoznak az elszegényedő és elképesztő mértékben gazdagodó társadalmi rétegek között. Megjelentek a hajléktalanok és más támogatást igénylő csoportok. Van kiről gondoskodni, és van, aki ezt szívesen teszi. Megjelentek a civil szervezetek, amelyek célul tűzték ki maguk elé a karitatív tevékenységet, és ezzel jelentős terhet vesznek le az állam válláról.

A legtöbb nonprofit szervezet az egészségügy, az oktatás, a szociális ellátás és a kultúra területén működik.

Milyen méreteket öltött ez a tevékenység, melyek a gazdálkodásának sajátosságai, és milyen kedvezményeket biztosít a magyar adórendszer azoknak a szerveze-

teknek, amelyek saját forrásuk felhasználásával állami feladatot vállalnak át? Mi is az a 2011. évi civil törvény? Sok kérdés merül fel, amelyre érdemes keresni a választ, hiszen azok birtokában tervezhető a szektor jövője. A várható folyamatok ismerete kiemelten fontos, hiszen egyre nagyobb igény jelentkezik ennek a szektornak a munkájára.

NONPROFIT SZERVEZETEK TÍPUSAI, A KÖZHASZNÚSÁG TARTALMA

A nonprofit szervezetek alaptulajdonosága, hogy működésük során csak annyit vagyont halmoznak fel, amennyi a vállalt feladatuk ellátásához szükséges. A szervezetek megszűnésük esetén nem osztják fel a vagyonukat, hanem egy másik, tovább működő hasonló szervezetnek adják át. A cél tehát valóban csak a karitatív tevékenység lehet. Meg kell jegyeznünk ezen a ponton, hogy a szervezetben dolgozók természetesen reális összegű bért vehetnek fel munkájukért. Ez különösen indokolt, ha ezt a tevékenységet főállásban folytatja valamelyik tag. A hitelesség érdekében rendkívül fontos, hogy ez a társadalom által elfogadott összegű legyen, hiszen ebben a szektorban fontos a mértéktartó viselkedés és a megbízhatóság. Ki juttatna el adományt annak a szervezetnek, amelyről kiderült, hogy a bevételeit saját célra használja fel, és nem adja át annak, akinek azt szánták?

Nézzük meg, melyek a nonprofit szektor szereplői, és melyek a velük szemben megfogalmazott jogi elvárások. Ezek az alapítványok, egyesületek, civil társaságok, nonprofit korlátolt felelősségű társaságok. Ezen gazdálkodókkal szemben szigorú elvárásokat fogalmaz meg a jogrend, hiszen különböző juttatásokat kap-

nak, bizonyos támogatásokhoz és pályázati forrásokhoz csak a nonprofit szektor juthat hozzá. A támogatásokat biztosító közhasznúsági státusz bejegyzésének és megtartásának feltételei vannak. A közhasznúság kritériumai:

– Magyarország bejegyzés alapvető feltétel.

– A szervezet a létesítő okiratban megjelölt közfeladat teljesítésére irányuló közhasznú tevékenységet végez.

– A szervezet hozzájárul a társadalom és az egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez.

– A szervezet rendelkezik megfelelő erőforrásokkal.

– A szervezet megfelelő társadalmi támogatottsága kimutatható.

A fenti kritériumok fennállását több mutatóval kell igazolni, melyek részletezésére terjedelmi okok miatt nem térünk ki.

A CIVIL SZERVEZETEK SZEREPE MAGYARORSZÁGON ÉS NÉHÁNY KÖRNYEZŐ ÁLLAMBAN

A szektor teljesítménye a fejlett országokban jelentős, ami két kérdést vet fel. Talán a nagyobb gazdasági teljesítmény lehetővé teszi a polgároknak, gazdálkodóknak a nagyobb arányú jótékonykodást, vagy a fejlődés egyik motorja a civilek teljesítménye? Én azt gondolom, hogy mind a kettő igaz lehet, hiszen az erre a célra juttatott összegek – kismértékben bár – tehermentesítik az állami szférát, amely jobban tudja koncentrálni erőforrásait a fejlesztésre. Természetesen az sem vitatható, hogy megfelelő anyagi jólét mellett tud kialakulni ennek a karitatív tevékenységnek a kultúrája.

Néhány példa jól illusztrálja a szektor

teljesítményét nálunk fejlettebb országokban. Az összehasonlításban érdekes adatok, miszerint Franciaországban 935 ezer teljes munkaidős személyt foglalkoztatnak nonprofit szervezetek, Hollandiában ez az adat 653 ezer fő. Összehasonlításként megemlítem, hogy Magyarországon az összes foglalkoztatottak száma 4000 ezer fő körül ingadozik.

Magyarországon a civil szektor fejlődése az 1990-es években tudott megindulni, de a gazdasági átalakulás és az azt követő recesszió lassította ezt a folyamatot. A kedvező adományozási feltételek, adókedvezmények hatására a kilencvenes évek közepére jelentős mértékben megemelkedett a szervezetek száma és a nekik juttatott támogatás összege. Megfigyelhető volt, hogy maga az állam is hozott létre nonprofit társaságokat a feladatok ellátására. A fejlődés természetesen Magyarországon is magában hordozta gyermekbetegségeit. Volt egy időszak, amelyben az alapítványokkal szembeni bizalom éppen a kedvező adólehetőségek túlzott kihasználásának következtében megingott. Voltak olyan szervezetek, amelyekről azt tartották, hogy kizárólag a kedvezmények kihasználása érdekében jöttek létre. A 2000-es évek elején nagyszámú törvényességi vizsgálat zajlott, melyet az ügyészség bonyolított. Azt hiszem, kijelenthetjük, hogy napjainkra letisztult a rendszer, és valóban csak a közhasznú cél megvalósítása a célja ezeknek a szervezeteknek. A szereplők száma folyamatosan bővült, a 2003. évi 53 ezres számadat 2011-re meghaladta a 65 ezret, a statisztikák szerint pontosan 65 561 szervezet működött Magyarországon, melyeknek harmada alapítvány, kétharmada nonprofit szervezet. A szervezetek számát és megoszlását az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat: A nonprofit szervezetek száma és megoszlása Magyarországon 2011-ben

Jogi forma	Szervezetek száma (db)	Szervezetek megoszlása (%)
Alapítvány	21 845	16,1
Közalapítvány	1 391	3,3
Egyesület	35 549	19,9
Köztisztület	299	3,0
Szakszervezet	1 009	1,0
Szakmai, munkáltatói érdekképviselet	2 497	4,3
Nonprofit gazdasági társaság	2 834	50,8
Nonprofit intézmény	35	1,1
Egyesülés	102	0,5
Összesen	65 561	100,0

Forrás: KSH.

Az adatokból látható, hogy a legnagyobb részarányt a hagyományosan ismert alapítványok és egyesületek teszik ki, amelyek jórészt az adományokból folytatják támogató tevékenységüket. Ezek mellett kedvező adatként értékelhetjük, hogy a nonprofit társaságok is jelentős szerephez jutottak, és számukat tekintve a harmadik helyen állnak. Ezt azért tekinthetjük pozitív jelenségnek, mert a társaságok nem csak adományokból valószínűsítik meg céljaikat. Ezek a szervezetek gazdálkodást folytatnak, melynek nyereségét nem veszik ki a cégből, hanem azt az eredeti közhasznú tevékenység eszközrendszerének fejlesztésére, a cél megvalósulására fordítják.

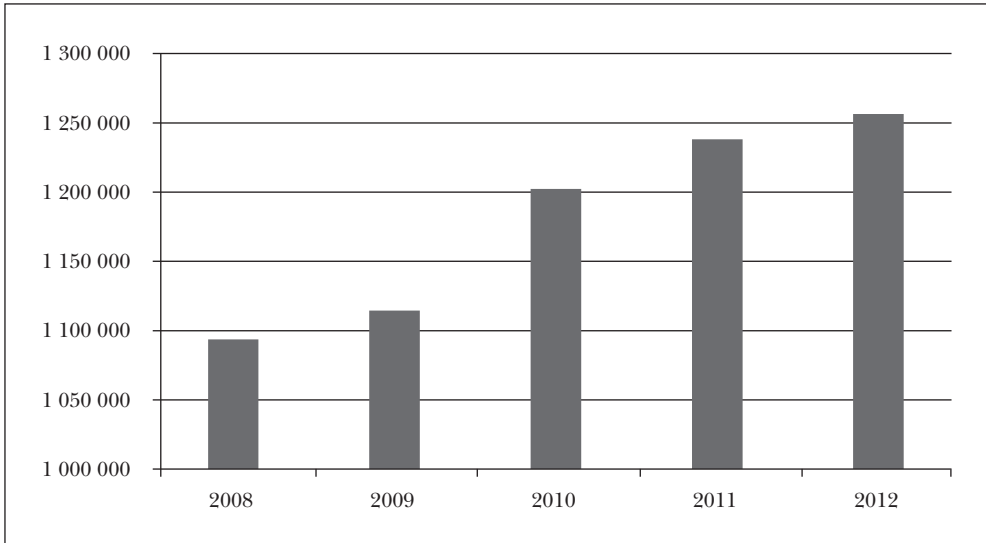
A civilek tevékenységüket tekintve leginkább a szabadidős tevékenység (17%), az oktatás (13,4%), a kultúra (12,8%), a szociális ellátás (8,9%) területein fejtik ki. Érdekes, hogy az egészségügyi terület pusztán 4,7%-ot tesz ki az összes tevékenységből. Azt hiszem, hogy ennek oka az ellátás jelentős eszköz- és tőkeigénye, amelyre Magyarországon még kevésbé sikerül forrásokat szereznie ennek a szektornak.

A civil szervezetek bevételei az elmúlt

években folyamatosan emelkedtek, és 2012-re meghaladták az 1256 milliárd forintot. Összehasonlításként annyit hadd fűzzek hozzá ehhez az adathoz, hogy a sokat vitatott Paksi Atomerőmű-bővítési programot a szektor hároméves bevételeiből meg lehetne valósítani. A civilek bevételeinek alakulását az 1. ábra szemlélteti.

Megfigyelhető, hogy a vizsgált időszakban a bevétel 1 093 694 millió Ft-ról 1 256 445 millió Ft-ra emelkedett, ami több mint 30%-nak felel meg 5 év időtartam alatt. Fontos megjegyeznünk, hogy ebben az időszakban Magyarországon zajlott a pénzügyi válság, ami a gazdasági teljesítmény csökkenését idézte elő. A vizsgált időszakban a GDP mérséklődése jelentős volt, a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 154,2335 milliárd dollárról 124,6005 milliárd dollárra esett vissza, ami igen jelentősnek mondható. A teljesség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy a bruttó hazai termék megállapítása során az államháztartás teljesítményét az ott elköltött pénzösszeg nagyságával tudjuk mérni. Ez azt jelenti, hogy a költségvetési pénzeszközök felhasználásának visszaesése automatikusan a GDP csökkenését idézte elő.

1. ábra: A civil szervezetek bevételeinek alakulása 2008–2012. években, Magyarországon, adatok millió Ft-ban

Forrás: KSH.

Érdeemes megfigyelnünk a nonprofit szervezetek területi elhelyezkedését, ami természetesen nincs arányban a lakosság számával (2. táblázat).

2. táblázat: A civil szervezetek településtípusonkénti megoszlása Magyarországon 2011-ben

Megnevezés	Civil szervezetek száma (db)	Civil szervezetek megoszlása (%)
Főváros	15 809	24,1
Megyeszékhelyek	13 805	21,1
Többi város	19 786	30,1
Község	16 161	24,7
Összesen	65 561	100,0

Forrás: KSH.

A fenti adatokból egyértelműen látszik a főváros túlsúlya, de aránytalanul magas a megyeszékhelyeken működő szervezetek száma is a többi városhoz és községhez képest. Ennek több okát tudjuk feltételezni, egyrészt a szellemi, az értelmiségi munkakörökben dolgozók megoszlásában fellelhető hasonló aránytalo-

lódást, másrészt a vállalkozások számának szintén hasonló torzulását. A jelenség egyenes következménye lehet a fentieknek, tehát gyakorlatilag azokkal magyarázható. Előnytelen ez a tény azonban a nonprofit szervezetek céljának vizsgálatára szempontjából, hiszen a gazdaságilag kevésbé fejlett, munkanélküliség által job-

ban sújtott területeknek nagyobb szükségük volna ezekre a szervezetekre.

A CIVIL SZERVEZETEK GAZDÁLKODÁSA

A nonprofit szektor célkitűzéseiben tér el a nyereségorientált vállalkozásoktól, a gazdálkodási tevékenység mindkét esetben alapvető elvárás. E civilek a magas szintű működésük biztosítását tűzik ki célul, a vállalkozások a vagyon gyarapítását, a haszon folyamatos növelését. Természetesen eltér a bevételi forrásaik szerkezete és tartalma, és az eszközök felhasználásának célja, módja. A civil szervezetek bevetelei jellemzően az alábbiak:

a) a tagdíj;

b) az alapítótól kapott befizetés, valamint az alapító által az alapítvány rendelkezésére bocsátott vagyon;

c) a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerint kiutalt összege;

d) a közszolgáltatási szerződés alapján végzett tevékenység ellenértéke;

e) az adomány.

A szektor feladata a közcélú tevékenység, amely érdekében gazdasági tevékenységet is folytathat. Szigorú szabályok vonatkoznak azonban a bevételek szerkezetére, amelyek a kedvezmények biztosítását is meghatározzák. Alapvető feltétel a közhasznúság biztosítása. A közhasznú tevékenységi státusz kedvezményekkel jár a szervezetre és az adományozóra egyaránt. A közhasznúság meghatározó feltételei a következőkben foglalhatók össze.

– Alapvető, hogy a közhasznú szervezet gazdálkodása során elért eredményét nem oszthatja fel, azt létesítő okiratában meghatározott közhasznú tevékenységére kell fordítania.

– A közhasznú szervezet a vezető tiszt-

ségviselőt, a támogatót, az önkéntest, valamint e személyek közeli hozzátartozóját cél szerinti juttatásban nem részesítheti.

– A közhasznú szervezet bármely cél szerinti juttatását – a létesítő okiratban meghatározott szabályok szerint – pályázzathoz kötheti.

– A közhasznú szervezet váltót, illetve más hitelviszonyt megtestesítő értékpapírt nem bocsáthat ki.

– A közhasznú szervezet gazdasági-vállalkozási tevékenységének fejlesztéséhez közhasznú tevékenységét veszélyeztető mértékű hitelt nem vehet fel.

– A befektetési tevékenységet végző közhasznú szervezetnek befektetési szabályzatot kell készítenie, amelyet a legfőbb szerv – ha ilyen létrehozta – a felügyelő szerv véleményének kikérését követően fogad el.

– A közhasznú szervezet köteles a beszámoló jóváhagyásával egyidejűleg közhasznúsági mellékletet készíteni, amelyet a beszámolóval azonos módon köteles letétbe helyezni és azt közzétenni.¹

A közhasznú szervezetek számviteli szabályai és éves számviteli beszámolója eltér a vállalkozásokétól, de ennek részletezésére terjedelmi korlátok miatt nem térek ki. Annak kifejtése önmagában 40-50 oldal.

AZ ÁLLAMI SZEREPVÁLLALÁS FONTOSSÁGA EGY MODERNIZÁLÓDÓ TÁRSADALOMBAN

Az állam, az államháztartás, mint a társadalom egyik szervező ereje, természetesen nem maradhat ki a civil szféra működésének fejlesztéséből. Ez Magyarországon is egyre erőteljesebben nyilvánul meg. Ezt a tényt a fentebb ismertetett adatok is igazolják, de érdemes – a teljesség igénye nélkül – felsorolni néhány támogatási

célt, amely kiírt pályázataival támogatja a nonprofit szervezetek céljainak megvalósulását. A civilek kettős szerepben jelennek meg a források elosztásában, egyrészt pályázhatnak különböző támogatásokra, amit saját rendszerükben használnak fel, másrészt meglévő vagy állam által rendelkezésre bocsátott forrásból pályázatokat írhatnak ki.

A részben forráselosztó szerepkörben tevékenykedő nonprofit szervezetek az állami forrásokat kiegészítik saját bevételeikkel, és azt célzottan, szakmailag megalapozottan, a helyi igényeknek leginkább megfelelően juttatják el a társadalom rászorult rétegeihez. Nézzünk néhány példát arra vonatkozóan, hogy mire írtak ki 2014-ben pályázatokat civil szervezetek.

- Gondozást és rehabilitációt szolgáló gépek beszerzésére,
- drogprevenciós tevékenység támogatására,
- közösségnevelési programok támogatására,
- ifjúsági programok támogatására,
- szabadidős programok támogatására,
- hátrányos helyzetű fiatalok felzárkóztatását célzó programok támogatására,
- ökológiai programok támogatására stb.

Természetesen a nonprofit szervezetek mellett az államigazgatási szervek államháztartási forrásból is nyújtanak támogatásokat civil szervezeteken keresztül vagy közvetlenül. A kiírók jellemzően a szakminisztériumok, országos hatáskörű szervezetek. Nézzünk erre is néhány példát. Ebbe a körbe sorolhatjuk az iskola-gyümölcs biztosítását támogató lehetőségeket, a régről ismert iskolatejprogramot, a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet által biztosított lehetőségeket. Termé-

szetesen nem feledkezhetünk meg az alapítványoknak, nonprofit társaságoknak, szociális szövetkezeteknek juttatott munkahelyteremtő támogatásokról sem, amelyek lehetőséget adnak a munkafeltételek kialakítására, és több hónapra keresztül visszatérítik a foglalkoztatottak bérét és annak járulékait.

A teljes és részletes felsorolást terjedelmi okok miatt mellőzöm, hiszen az több oldalt venne igénybe.

EGY SOKAT VITATOTT LEHETŐSÉG AZ ERZSÉBET-UTALVÁNY ÉS AZ ERZSÉBET-PROGRAM

Mi is az Erzsébet-utalvány, és mi annak a „hatásmechanizmusa? Az utalvány gyakorlatilag egy kedvezményesen adózó természetbeni juttatás, amelyet sok vita övezett az elmúlt években. Támadás érte a kormányt, mert adókedvezményeivel előnyös helyzetbe hozta a többi támogatott juttatással szemben. Ez természetesen vita alapját képezheti, de nem ez írásom témája. Tény, hogy az utalványki-bocsátáson és -forgalmazáson keletkező haszon régebben a vállalkozói vagyono-
kat gyarapította – esetenként külföldi vállalkozókét –, most egy támogatás lehetőségét biztosítja. Az utalvány forgalma folyamatosan emelkedik, 2012-ben 86 milliárd forint volt, 2013-ban elérte a 120 milliárd forintot. Az Erzsébet-program ismert támogatási formája a pályázatok útján hátrányos helyzetű emberek számára elnyerhető nyaralás lehetősége. A 2013-as évben negyedmillió ember jutott nyaralási, táborozási lehetőséghez, akik támogatás nélkül ezt nagy valószínűséggel nem tudták volna megengedni maguknak. A keletkező haszon ezen az úton közhaszonná vált.²

EGY SAJÁTOS ÁLLAMI SZEREPVÁLLALÁSI
FORMA, A LÁTVÁNYSZPORTOK TÁMOGATÁSA

Kedvezőtlen jelenség Magyarországon az emberek egészségtelen, mozgásszegény életmódja, a sportlétesítmények alacsony száma és a tömegsportok rendszeres folytatásának háttérbe szorulása. A kialakult helyzet megváltoztatásának egyik módja a sporttevékenység népszerűsítése, különösen a fiatal korosztály aktivitásba történő bevonása. A magyar kormány adózástechnikai eszközökkel segíti a nonprofit szektoron keresztül a sport népszerűsítését, az utánpótlás-nevelés feltételeinek javítását. A kormányzat támogatási célcsoportja a látványcsapatok. Ezek tételesen a futball, a kosárlabda, a kézilabda, a vízilabda és a jégkorong. Tény, hogy a legnagyobb tömegeket ezek a sportágak mozgatják meg. A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény módosítása lehetővé teszi: 5 látványcsapatot (labdarúgás, kézilabda, kosárlabda, vízilabda és jégkorong) támogatását a társaságiadó-kötelezettség legfeljebb 70%-áig, társaságiadó-kedvezményt kapnak azok a vállalkozások, amelyek élnek a támogatás lehetőségével.

A támogatás lehetősége kedvezményt biztosít a vállalkozások számára, ugyanis az összeg elszámolható ráfordításként, csökkentve ezzel a nyereséget, így a társasági adó alapját és természetesen az adóösszegét. A tétel ráfordításként történő elszámolása mellett a támogatás összege levonható a kiszámított adóból, tehát a kedvezmény halmozódik. Az adókedvezmény igénybevételének korlátja, hogy az maximum a számított adó 70%-áig terjedhet.

Vegyünk erre egy egyszerű példát. A társasági adó kulcsának általános mértéke 10%. A vállalkozás nyeresége 30 000 E Ft, látványcsapatok támogatására biztosít 1500 E Ft-ot arra jogosult szervezet számára. Nézzük meg, hogyan alakult volna az adókötelezettsége támogatás nélkül és a támogatás folyósításával.

a) Támogatás folyósítása nélkül az adóösszege 30 000 szorozva 10%-kal, 3000 E Ft.

b) A támogatás folyósítása esetén az adóalapja $30\,000 - 1500 = 28\,500$ E Ft. A számított adó összege ennek 10%-a, vagyis 2850 E Ft, amelyből levonható a támogatás összege, 1500 E Ft. A fizetendő adó $2850 - 1500 = 1350$ E Ft.

A kedvezmény nagysága a vállalkozás számára az adómegettakarítás és a nyújtott támogatás különbsége. Az adómegettakarítás $3000 - 1350 = 1650$ E Ft, amelyből 1500 E Ft-ot átadott a sporttevékenységet folytató nonprofit szervezetnek, így a számára abszolút összegű kedvezmény 150 E Ft. Ez a támogatás adókulccsal megszorított összege.

Ezt a támogatást a sportegyesületek, nonprofit kft.-k az alábbi célok ráfordításainak fedezetére használhatják fel:

- utánpótlás-nevelési feladatok,
- versenyzetetéssel összefüggő költségek,
- személyi jellegű ráfordítások,
- tárgyeszköz-beruházás, infrastruktúra-fejlesztés,
- képzéssel kapcsolatos feladatok finanszírozása.

Fontos elmondanunk, hogy a sport mellett Magyarországon a színházak támogatása is hasonló módon történik, és a filmiparfejlesztésre is közel azonos módon adhatnak támogatást a társasági adó alanyaként megjelenő vállalkozások.

ÖSSZEFOGLALÁS

A szociális, egészségügyi, kulturális, oktatási, sporttevékenységek önzetlen közcélú támogatása, követve a nyugat-európai trendeket, Magyarországon is gyorsan fejlődik. A civil szervezetek száma és az általuk felhasznált források összege folyamatosan növekszik, amely a feladatellátás emelkedő volumenére és színvonalára enged következtetni. Megfigyelhetőek aránytalan területi eloszlások, amelyek mérséklése – ha kismértékben is – a területi fejlettségi eltérések csökkenését eredményezhetné, és segíteni tudna a vidéki élet komfortjának emelésében, a lakosságmegtartó erő növelésében.

A nonprofit szektor szerepének növekedése kedvező folyamat, amely pozitív gazdasági hatása mellett a lakossági szolidaritás emelkedését, a társadalmi kohézió szilárdulását jelzi.

JEGYZETEK

- ¹ Forrás: 350/2011. (XII. 30.) kormányrendelet a civil szervezetek gazdálkodása, az adománygyűjtés és közhasznúság egyes kérdéseiről.
- ² Adatok forrása: www.mno.hu. (Letöltés: 2014. február 9.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról.
2000. évi C törvény a számvitelről.
2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról.
- Bodor Edina: *Civil szervezetek gazdálkodásának bemutatása*. Szolnoki Főiskola, Szolnok, 2013.
- Latorcai Csaba–Szablics Bálint: *Civil szervezetek kézikönyve*. Emberi Erőforrások Minisztériuma, Budapest, 2012.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon*. KSH, 2008.